

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย

หลักภาษา
และการใช้ภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ. ดร.สุชาติ เกษมณี
นายทัศนพล อัครภัย

กศ.บ. (ภาษาไทย), ศศ.ม. (การสอนภาษาไทย), ประ.ด. (ภาษาไทย)
ศศ.บ. (ภาษาไทย)

ผู้ตรวจ

รศ.ประคอง เจริญจิตรกรรม
รศ.จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ

รศ.ลักษณา ไตวิวัฒน์

อ.บ. (ภาษาไทย), อ.ม. (ภาษาไทย)
ค.บ. (ภาษาไทย) เกียรตินิยม, ค.ม. (การสอนภาษาไทย),
ศศ.ม. (จารึกภาษาไทย)
อ.บ. (ภาษาไทย), อ.ม. (ภาษาไทย)

บรรณาธิการ

ผศ. ดร.ณัฐ คำชู

ศศ.บ. (ภาษาไทย) เกียรตินิยม, ศศ.ม. (ภาษาไทย),
อ.ด. (ภาษาไทย)

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :
๖๕/๑๐๕ หมู่ ๑ ซ.พระแม่การมณี ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐ ๒๕๘๔ ๕๘๘๘, ๐ ๒๕๘๔ ๕๘๘๙, ๐ ๒๕๖๑ ๔๕๘๐-๒
โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๘๓, ๐ ๒๕๘๒ ๒๓๑๓

ฝ่ายวิชาการ :
๘๗/๑๒๒ ถ.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๔ ๔๘๑๘-๒๐, ๐ ๒๕๕๓ ๘๑๖๘-๕ โทรสาร ๐ ๒๕๘๐ ๒๕๒๓

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-07-2876-3

ราคา ๗๙ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย ๕** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เรียบเรียงขึ้นตามมาตรฐานการเรียนรู้ **ตัวชี้วัดระหว่างทาง** และ **ตัวชี้วัดปลายทาง** กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเรียนเล่มนี้ ปรับปรุงเนื้อหา สอดแทรกความรู้เสริมให้ทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของ สังคมไทย ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย **กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)** ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) เพื่อให้ผู้เรียน มีวิจารณญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมิน การตัดสินใจ และการสร้างสรรค์ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา ด้วยการบูรณาการโดยใช้ **โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)** เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้มองเห็นสภาพแวดล้อมใกล้ตัว ปัญหาของชุมชน สังคม หรือประเทศชาติ และแนวทางการป้องกันแก้ไข ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาหรือใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นในโลกแห่งอนาคตได้ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อีกทั้งอำนวยความสะดวกต่อครูผู้สอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

แนะนำหนังสือเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย ๕** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เล่มนี้มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

● ตัวชี้วัด

คือ สิ่งที่กำหนดให้รู้ว่าคุณนักเรียนควรรู้ อะไร ทำอะไรได้ และคุณลักษณะที่พึงเกิดขึ้น กับนักเรียนตามเป้าหมายของหลักสูตร

สาระที่ ๕ หลักการใช้ภาษาไทย
๑) มาตรฐาน ท ๕.๑ เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ
๒) ตัวชี้วัดระหว่างทาง-**ตัวชี้วัดปลายทาง**
ท ๕.๑ ป.๔/๑ ระบุชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค
ท ๕.๑ ป.๔/๒ จำแนกส่วนประกอบของประโยค

● สาระการเรียนรู้

คือ ขอบข่ายเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ

◇ สาระการเรียนรู้

- ๑ ความหมายของคำ
- ๒ ชนิดและหน้าที่ของคำ
- ๓ ความหมายของประโยค
- ๔ ส่วนประกอบของประโยค

● สาระสำคัญ

คือ ความคิดสำคัญซึ่งเป็นแนวในการผูกเรื่องหรือความคิดอื่น ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

◇ สาระสำคัญ

คำในภาษาไทยมี ๑๒ ชนิด แต่ละชนิดมีหน้าที่แตกต่างกัน ในหน่วยการเรียนรู้นี้จะกล่าวถึงคำ ๔ ชนิด คือ คำช่วยกริยา คำบุพบท คำเชื่อม และคำอุทาน คำแต่ละชนิดเมื่อนำมาประกอบเป็นประโยค จะมีส่วนประกอบของประโยค คือ ภาคประธานและภาคแสดง

● กิจกรรมชวนคิด

คือ คำถามกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น โดยใช้ภาพและคำถามปลายเปิด เพื่อให้ นักเรียนคิดวิเคราะห์ และหาคำตอบด้วยตัวเอง

● รอบรู้ภาษาไทย

คือ การสอดแทรกความรู้ มุมมองแนวคิดที่ทันสมัยในประเด็นต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหา ซึ่งนักเรียนและครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักเรียน

รอบรู้ภาษาไทย

สังเกตประโยคต่อไปนี้ว่าเป็นประโยครวมหรือไม่

- คุณพ่อและคุณแม่ไปทำงาน

นักเรียนบางคนอาจตอบว่าเป็นประโยครวม เพราะสามารถแยกเป็นประโยคย่อยได้ ๒ ประโยค คือ คุณพ่อไปทำงาน และ คุณแม่ไปทำงาน มีคำเชื่อม **และ** แต่เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างตามแผนภาพข้างต้นแล้ว ประโยคนี้ไม่ใช่ประโยครวม แต่เป็นประโยคสามัญที่มีนามวลี คุณพ่อและคุณแม่ ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค

สรุปสาระสำคัญ

การสรุปสาระสำคัญท้ายหน่วยการเรียนรู้แบบอินโฟกราฟิก (Infographic) เพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายและสามารถใช้ QR Code เข้าถึงและรับชม Motion Graphic ได้

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ต้นเหตุของปัญหา

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดและเลือกหัวข้อ

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน โดยแต่ละกลุ่มสามารถเลือกหัวข้อมา ๓ หัวข้อ ได้แก่ หัวข้อ ๑ หัวข้อ ๒ หัวข้อ ๓ จากสื่อที่นักเรียนได้เลือกไว้ จากนั้นเลือกหัวข้อที่กลุ่มสนใจที่สุดจำนวน ๑๐ ประเด็น

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน

นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนการนำเสนอ เช่น เลือกที่จะนำเสนอในรูปแบบใดบ้าง ใช้สื่ออะไรบ้าง กำหนดรูปแบบการนำเสนอ โดยให้กลุ่มนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติงาน

นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนการนำเสนอ จากนั้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันนำเสนอ หัวข้อนำเสนอของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอและการประเมินผล

นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานของตนเองให้นักเรียน โดยให้กลุ่มนักเรียนให้ข้อเสนอแนะและชื่นชมผลงานของตนเอง

สรุปสาระสำคัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ คำและประโยคในภาษาไทย

๑ ความหมายของคำ

คำ หมายถึง สัญลักษณ์ที่แสดงถึงสิ่งต่าง ๆ เช่น คน สัตว์ วัตถุ สิ่งของ ฯลฯ คำสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ คำมูล และคำประกอบ

๒ ชนิดและหน้าที่ของคำ

๒.๑ คำมูล คำมูล หมายถึง คำที่แสดงถึงสิ่งต่าง ๆ เช่น คน สัตว์ วัตถุ สิ่งของ ฯลฯ คำมูลสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ คำมูลที่เป็นนาม詞 และคำมูลที่เป็นกริยา

๒.๒ คำประกอบ คำประกอบ หมายถึง คำที่สร้างขึ้นจากคำมูล เช่น คนดี สัตว์ดุร้าย ภูเขาสูง คำประกอบสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ คำประกอบที่เป็นนาม詞 และคำประกอบที่เป็นกริยา

๓ ความหมายของประโยค

ประโยค หมายถึง คำที่แสดงถึงเหตุการณ์หรือการกระทำ เช่น คนดีเป็นคนดี สัตว์ดุร้ายเป็นสัตว์ดุร้าย ภูเขาสูงเป็นภูเขาสูง

๔ ส่วนประกอบของประโยค

ประโยคประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ ประธาน กริยา กรรม และวัตถุ

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเหมือนกับในชีวิตจริงอย่างมีระบบ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน

ชวนคิดพิชิตคำถาม

คือ คำถามที่ใช้ทบทวนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ โดยการให้ตอบคำถามพัฒนาทักษะการคิดที่ช่วยส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ของนักเรียน

ชวนคิดพิชิตคำถาม

๑. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีอะไรบ้าง และแต่ละหน่วยมีอะไรบ้าง

๒. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างไร

๓. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันหรือไม่

๔. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพการงานหรือไม่

๕. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับสังคมหรือไม่

๖. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือไม่

๗. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีหรือไม่

๘. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือไม่

๙. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือไม่

๑๐. นักเรียนคิดว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะหรือไม่

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

๑. การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๑ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๒ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๓ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๔ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๕ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๖ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๗ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๘ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๙ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๑๐ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวรรณคดีและวรรณกรรม โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)

คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้มาทำเป็นโครงงาน โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม ๖ ขั้นตอน

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

๑. การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๑ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๒ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๓ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๔ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๕ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๖ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๗ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๘ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๙ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๑.๑๐ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

๒. การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๑ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๒ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๓ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๔ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๕ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๖ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๗ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๘ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๙ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๒.๑๐ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

๓. การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๑ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๒ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๓ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๔ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๕ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๖ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๗ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๘ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๙ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

๓.๑๐ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

<https://eqco.de/a/MGtN8>

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

คำและประโยคในภาษาไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่น

คำและประโยคในภาษาไทย	๑
๑ ความหมายของคำ	๓
๒ ชนิดและหน้าที่ของคำ	๔
๓ ความหมายของประโยค	๑๓
๔ ส่วนประกอบของประโยค	๑๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

คำราชาศัพท์และคำสุภาพ

ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่น	๑๔
๑ ภาษาไทยมาตรฐาน	๒๑
๒ ภาษาไทยถิ่น	๒๒
๓ เปรียบเทียบภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาไทยถิ่น	๒๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

คำราชาศัพท์และคำสุภาพ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

การอ่านและเขียน

คำราชาศัพท์และคำสุภาพ	๓๓
๑ ความหมายของคำราชาศัพท์	๓๕
๒ ลำดับชั้นในการใช้คำราชาศัพท์	๓๕
๓ การใช้คำราชาศัพท์สำหรับบุคคลต่าง ๆ	๓๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

คำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ๕๒

๑	ลักษณะเฉพาะของภาษาไทย	๕๔
๒	สาเหตุของการยืมคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย	๕๕
๓	คำยืมภาษาจีน	๕๖
๔	คำยืมภาษาอังกฤษ	๕๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

สำนวน สุภาษิต คำพังเพย ๖๔

๑	สำนวน	๖๖
๒	สุภาษิต	๖๙
๓	คำพังเพย	๗๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

การแต่งกายยยานี ๑๑ ๗๗

	การแต่งกายยยานี ๑๑	๗๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗

การอ่าน ๘๖

๑	การอ่านคำในภาษาไทย	๘๙
๒	การอ่านในชีวิตประจำวัน	๑๐๓
๓	การอ่านหนังสือตามความสนใจ	๑๒๗
๔	มารยาทในการอ่าน	๑๒๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘

การเขียนสื่อสาร ๑๓๔

๑	การคัดลายมือ	๑๓๕
๒	การเขียนสื่อสารในโอกาสต่าง ๆ	๑๔๑
๓	การกรอกแบบรายการ	๑๔๔
๔	การเขียนจดหมาย	๑๔๖
๕	การเขียนย่อความ	๑๕๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙

การเขียนตามความคิดและจินตนาการ ๑๕๘

๑	การเขียนแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิด	๑๖๐
๒	การเขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น	๑๖๘
๓	การเขียนเรื่องตามจินตนาการ	๑๗๒
๔	มารยาทในการเขียน	๑๗๕

บรรณานุกรม

การฟัง การดู และการพูด

๑๗๙

๑	การจับใจความจากเรื่องที่ฟังและดู	๑๘๑
๒	การพูดแสดงความรู้ ความคิดเห็น และความรู้สึกจากเรื่องที่ฟังและดู	๑๘๔
๓	การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือจากเรื่องที่ฟังและดู	๑๘๗
๔	การพูดรายงาน	๑๘๘
๕	มารยาทในการฟัง การดู และการพูด	๑๙๑

๑๙๖

คำและประโยคในภาษาไทย

ผมกำลังทำอาหาร

สาระที่ ๔ หลักการใช้ภาษาไทย

❖ มาตรฐาน ท ๔.๑ เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

❖ ตัวชี้วัดระหว่างทาง-ตัวชี้วัดปลายทาง

ท ๔.๑ ป.๕/๑ ระบุชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค

ท ๔.๑ ป.๕/๒ จำแนกส่วนประกอบของประโยค

❖ สาระการเรียนรู้

- ๑ ความหมายของคำ
- ๒ ชนิดและหน้าที่ของคำ
- ๓ ความหมายของประโยค
- ๔ ส่วนประกอบของประโยค

❖ สาระสำคัญ

คำในภาษาไทยมี ๑๒ ชนิด แต่ละชนิดมีหน้าที่แตกต่างกัน ในหน่วยการเรียนรู้นี้จะกล่าวถึงคำ ๔ ชนิด คือ คำช่วยกริยา คำบุพบท คำเชื่อม และคำอุทาน คำแต่ละชนิดเมื่อนำมาประกอบเป็นประโยค จะมีส่วนประกอบของประโยค คือ ภาคประธานและภาคแสดง

เพื่อน ๆ ร่วมกันคิดหน่อยนะ
คำที่ขีดเส้นใต้ต่อไปนี้
เป็นคำชนิดใด

เด็กชายและเด็กหญิง

สิริคงอ้อมแล้วมั่ง

โอ๊ย! เจ็บ

เพื่อน ๆ รู้ไหมว่า คำว่า และ เป็นคำเชื่อม คำว่า คง
เป็นคำช่วยกริยา และ คำว่า โอ๊ย! เป็นคำอุทาน

คำ เกิดจากการนำเสียงหลาย ๆ เสียง หรือตัวอักษรหลาย ๆ ตัว มาประกอบเข้าด้วยกันและมีความหมาย เมื่อนำคำหลาย ๆ คำมารวมกัน จะกลายเป็นกลุ่มคำ ประโยค หรือข้อความ เพื่อใช้สื่อความหมายของผู้พูดหรือผู้เขียน คำและประโยคในภาษาไทยมีหลายชนิด แต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน การศึกษาเรื่องคำและประโยคในหนังสือเรียนนี้จะใช้แนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๖๔, น. ๔๐-๔๒) ดังนี้

« ความหมายของคำ »

คำ คือ หน่วยย่อยที่เล็กที่สุดในภาษาที่มีความหมาย และสามารถทำตามลำพังเพื่อสื่อสารได้ คำมีองค์ประกอบ ๒ ส่วน คือ รูปกับเสียง และความหมาย เช่น คำว่า **นก** มีรูปเขียนคือ <นก>^๑ และอ่านว่า นอ-โอะ-กอ นก มีความหมายว่า สัตว์มีกระดูกสันหลังเลือดอุ่น

ความแตกต่างระหว่างพยางค์กับคำ

เมื่อศึกษาเรื่อง คำ ควรจำแนกความแตกต่างระหว่างพยางค์และคำได้ ดังนี้
พยางค์ คือ กลุ่มเสียงที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่ง ประกอบด้วย เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ จะมีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ได้ พยางค์ที่มีความหมายเป็น **คำ**

ตัวอย่าง

รูปเขียน	ความหมาย	สถานภาพเป็นคำ/พยางค์
ชะ	ไม่มีความหมาย	พยางค์
เสะ	ไม่มีความหมาย	พยางค์
แม่	หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูลูก	คำ
ทา	นำของเหลวมาลูบไล้ หรือป้าย	คำ

จากตัวอย่างข้างต้นสรุปได้ว่า พยางค์ที่ไม่มีความหมายเป็น **พยางค์** ส่วนพยางค์ที่มีความหมายเป็น **คำ**

^๑ <นก> แทนรูปเขียน

นอกจากนี้ คำบางคำอาจมีพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำ	จำนวนพยางค์
โรงเรียน	๒ พยางค์
ร้านอาหาร	๓ พยางค์
วัฒนธรรม	๔ พยางค์

ลองฝึกหน่อยนะ

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๔-๕ คน ร่วมกันเล่นเกม “ก็คำ ก็พยางค์” โดยครูกำหนดแผ่นป้ายข้อความ ๑๐ แผ่นป้าย ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอ่าน ครั้งละ ๑ แผ่นป้าย จากนั้นร่วมกันตอบว่า ข้อความนี้มีคำกี่คำ และแต่ละคำ มีกี่พยางค์

»» ชนิดและหน้าที่ของคำในภาษาไทย ««

ชนิดของคำในภาษาไทย จำแนกได้ ๑๒ ชนิด ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำช่วยกริยา คำวิเศษณ์ คำที่เกี่ยวกับจำนวน คำบอกกำหนด คำบุพบท คำเชื่อม คำลงท้าย คำอุทาน และคำปฏิเสธ

ในหน่วยการเรียนรู้นี้จะกล่าวถึงคำ ๔ ชนิด ได้แก่ คำช่วยกริยา คำบุพบท คำเชื่อม และ คำอุทาน ดังนี้

คำช่วยกริยา

คำช่วยกริยา คือ คำที่ไม่ใช่คำกริยาและไม่ปรากฏตามลำพัง แต่จะปรากฏร่วมกับคำกริยา และจะอยู่ข้างหน้าคำกริยาเสมอ เพื่อบอกความหมายทางไวยากรณ์ของกริยา มักจะใช้คำว่า กำลัง มัก เพิ่ง คง จวน ยัง ต้อง ถูก โดน ค่อย จะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๔, น. ๔๐)

คำช่วยกริยาจะบอกความหมายทางไวยากรณ์ของคำกริยา ดังนี้

๑

แสดงความหมายบอกเวลาว่าเป็นอดีตหรืออนาคต

ตัวอย่าง

- ครู**ได้**ตรวจแบบทดสอบกลางภาคเรียนแล้ว (แสดงความหมายบอกเวลาเป็นอดีต)
- คุณแม่**จะ**ไปเชียงใหม่พรุ่งนี้ (แสดงความหมายบอกเวลาเป็นอนาคต)

๒

แสดงความหมายว่าเหตุการณ์อยู่ในขณะใดขณะหนึ่ง เกิดเหตุการณ์ประจำ หรือเหตุการณ์เพิ่งสิ้นสุดลง

ตัวอย่าง

- ผม**กำลัง**อ่านหนังสืออยู่เลยไม่ได้ยินที่คุณแม่เรียก (แสดงความหมายว่า เหตุการณ์อยู่ในขณะใดขณะหนึ่ง)
- เขามัก**ไป**ตลาดเพื่อซื้ออาหารทุกเช้า (แสดงความหมายว่า เกิดเหตุการณ์เป็นประจำ)
- คุณครู**เพิ่ง**เดินออกจากห้อง (แสดงความหมายว่า เหตุการณ์เพิ่งสิ้นสุดลง)

๓

แสดงความหมายเชิงคาดคะเน ขอร้อง บังคับ

ตัวอย่าง

- วันนี้ฝน**คง**ตกแน่ (แสดงความหมายเชิงคาดคะเน)
- เธอ**ต้อง**ไปพบคุณครูให้ได้ (แสดงความหมายเชิงบังคับ)
- โปรด**อย่าส่งเสียงดังในห้องสมุด (แสดงความหมายเชิงขอร้อง)

๒ แสดงความหมายว่าประธานของประโยคทำหน้าที่เป็นผู้รับ การกระทำ

ตัวอย่าง

- อัญญาถูกคุณแม่ตำหนิเรื่องตื่นสาย (อัญญา เป็นประธานของประโยค เป็นผู้รับการกระทำ)
- โจรถูกตำรวจจับ (โจร เป็นประธานของประโยค เป็นผู้รับการกระทำ)

๓ คำช่วยกริยาบางคำมักใช้ร่วมกับคำว่า ไม่ เพื่อบอกความปฏิเสธ

ตัวอย่าง

- เขาไม่ค่อยกินข้าว
- สุขภาพของเขาไม่สู้ดีเท่าไรนัก

หน้าที่ของคำช่วยกริยา

หน้าที่ของคำช่วยกริยาในภาษาไทย คือ บอกความหมายทางไวยากรณ์ของคำกริยา ได้แก่ แสดงความหมายบอกเวลาว่า เป็นอดีตหรืออนาคต เหตุการณ์อยู่ในขณะใดขณะหนึ่ง เกิดเหตุการณ์ประจำ หรือเหตุการณ์เพิ่งสิ้นสุดลง

แสดงความหมายเชิงคาดคะเน ขอร้อง หรือบังคับ แสดงความหมายว่าประธานของประโยคทำหน้าที่เป็นผู้รับการกระทำ และคำช่วยกริยาบางคำมักใช้ร่วมกับคำว่า ไม่ เพื่อบอกความปฏิเสธ

คำบุพบท

คำบุพบท หรือ **คำบุรพพท** คือ คำที่ปรากฏหน้านามวลีและประกอบกันเข้าเป็นบุพบทวลี คำบุพบทมักมีความหมายเพื่อบอกตำแหน่ง หน้าที่ ความเกี่ยวข้อง ความมุ่งหมาย ความเป็นเจ้าของ ฯลฯ ของนามวลีที่สัมพันธ์กับคำกริยาหรือบอกความสัมพันธ์ระหว่างนามวลีกับนามวลีในประโยคเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๔, น. ๕๑)

คำบุพบทใช้บอกความหมายหลายประการ ดังนี้

๑ บอกตำแหน่งที่ตั้ง สถานที่

ตัวอย่าง

- พวกเราแวะพักเหนื่อยข้างทาง
- เขาขายข้าวมันไก่อยู่ใกล้สถานีรถไฟดอนเมือง

๒ บอกสาเหตุ

ตัวอย่าง

- อารยาสอบเข้าชั้น ม.๑ โรงเรียนประจำจังหวัดได้ เพราะคำพูดของแม่
- ดารารัตน์เกิดอาการแพ้ เพราะฝุ่น PM 2.5

๓ บอกความมุ่งหมาย

ตัวอย่าง

- วิภาดาตั้งใจทำงานเพื่อเก็บเงินสร้างบ้าน
- พรตั้งใจเรียนเพื่อจะได้สอบเข้าชั้น ม.๑ ของโรงเรียนที่มีชื่อเสียงได้

๔ บอกความเป็นเจ้าของ

ตัวอย่าง

- กระเป๋าเงินของคุณพ่อหายไปไหน
- รถของคุณแม่มีสีแดง

๕ บอกผู้ที่ทำกริยาร่วมกัน

ตัวอย่าง

- เขาเตรียมตัวไปอ่านหนังสือกับเพื่อน ๆ
- คุณพ่อวางแผนไปเชียงใหม่กับครอบครัว

๘

๖ บอกผู้รับผลประโยชน์

ตัวอย่าง

- ผู้อำนวยการโรงเรียนอวยพรปีใหม่แก่นักเรียน
- ชนากานต์มอบพวงมาลัยแด่คุณแม่

๗ บอกเวลา

ตัวอย่าง

- น้องชายกลับมาถึงบ้านเมื่อเช้านี้
- อัมพิกาทำการบ้านเสร็จตอนสองทุ่ม

๘ บอกเครื่องมือที่ใช้ทำ

ตัวอย่าง

- คุณแม่ทอผ้าด้วยกี่
- ธนพลรับประทานอาหารด้วยช้อนและส้อม

๙ บอกสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ

ตัวอย่าง

- อย่ารักกลมยิ่งกว่าน้ำ
- อย่ารักเดือนกว่าตะวัน

หน้าที่ของคำบุพบท

คำบุพบทในภาษาไทย มีหน้าที่ดังนี้

- ๑ คำบุพบททำหน้าที่เป็นส่วนขยายของนามวลีที่อยู่ข้างหน้า เช่น **หนู** ขอยืมหนังสือของคุณพ่อหน่อยนะคะ คำว่า **ของ** ในประโยคนี้เป็นคำบุพบท ทำหน้าที่ขยายนามวลี **หนังสือ**
- ๒ คำบุพบททำหน้าที่เป็นส่วนขยายกริยาวลีที่อยู่ข้างหน้า เช่น **ทัศนพล** **นอนบน** **เสื่อ** คำว่า **บน** เป็นคำบุพบท ทำหน้าที่ขยายกริยาวลี **นอน**

๙

คำเชื่อม

คำเชื่อม คือ คำที่ใช้เชื่อมคำ วลี หรือประโยคเข้าด้วยกัน คำเชื่อมในภาษาไทยมี ๔ ชนิด ได้แก่ คำเชื่อมสมภาค คำเชื่อมอนุประโยค คำเชื่อมเสริม และคำเชื่อมสัมพันธสาร ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๔, น. ๕๓-๖๐)

๑ คำเชื่อมสมภาค

คำเชื่อมสมภาค (อ่านว่า สะ-มะ-พาก) คือ คำเชื่อมที่ใช้เชื่อมหน่วยทางภาษา^๑ ตั้งแต่ ๒ หน่วยขึ้นไปเข้าเป็นหน่วยภาษาเดียวกัน หน่วยภาษาที่เชื่อมด้วยคำเชื่อมสมภาคต้องเป็นหน่วยภาษาประเภทเดียวกัน เช่น คำนามกับคำนาม คำสรรพนามกับคำสรรพนาม นามวลีกับนามวลี กริยาวลีกับกริยาวลี ฯลฯ คำเชื่อมสมภาค ได้แก่ **กับ (หรือ กะ) และ หรือ แต่ เช่น**

ตัวอย่าง

- คุณชอบทะเล**หรือ**ภูเขา (เชื่อมคำนามกับคำนาม)
- **ฉันกับ**เขาช่วยกันเลี้ยงลูกจนโต (เชื่อมคำสรรพนามกับคำสรรพนาม)
- เธอจะ**ไป**กับจู่บแจ**หรือ**ไปกับฉัน (เชื่อมกริยาวลีกับกริยาวลี)
- กนกวรรณยอมย้ายไปทำงานต่างจังหวัดเพื่อตำแหน่งที่สูง**ขึ้นและ**เพื่อความมั่นคงในอนาคต (เชื่อมบุพบทวลีกับบุพบทวลี)

๒ คำเชื่อมอนุประโยค

คำเชื่อมอนุประโยค คือ คำที่นำหน้าอนุประโยค^๒ ในประโยคซ้อน^๓ ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยคหลัก เช่น ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน หน่วยกรรม หน่วยขยายนามวลี หน่วยขยายกริยาวลี

^๑ หน่วยทางภาษา คือ ส่วนประกอบของภาษา เช่น คำ วลี ประโยค

^๒ อนุประโยค คือ ประโยคย่อยของประโยคซ้อนที่ขึ้นต้นด้วยคำเชื่อมอนุประโยค

^๓ ประโยคซ้อน คือ ประโยคที่ประกอบด้วยประโยคหลักและอนุประโยค

๑๐

ตัวอย่าง

- ครูบอกให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

ประโยคหลัก	คำเชื่อม	ประโยคย่อย
ครูบอก	ให้	นักเรียนทำแบบฝึกหัด

- อารยาซื้อข้าวผัดหมูจากแม่ค้าที่อยู่ข้างบ้าน

ประโยคหลัก	คำเชื่อม	ประโยคย่อย
อารยาซื้อข้าวผัดหมูจากแม่ค้า	ที่	อยู่ข้างบ้าน

- เพชรสอบไม่ผ่านเพราะเพชรไม่อ่านหนังสือ

ประโยคหลัก	คำเชื่อม	ประโยคย่อย
เพชรสอบไม่ผ่าน	เพราะ	เพชรไม่อ่านหนังสือ

ลองฝึกหน่อยนะ

ให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาว่า ประโยคต่อไปนี้มีคำใดเป็นคำเชื่อมอนุประโยค

- เราจะไปเขาใหญ่กันถ้าฝนไม่ตก
- นักเรียนที่รักตัวเองจะต้องสนใจเรื่องการเรียน

๓ คำเชื่อมเสริม

คำเชื่อมเสริม คือ คำเชื่อมที่ทำให้หน่วยทางภาษา ๒ หน่วยสัมพันธ์กันชัดเจนขึ้น คำเชื่อมเสริม ได้แก่ **จึง** **เลย** **ถึง** **ก็**

ตัวอย่าง

- ก็อยากรู้เหมือนกัน
- ทำไมสายป่านนี้ถึงยังไม่ไปโรงเรียน
- เด็ก ๆ เหล่านี้**บ้าง**ก็ชอบวิชาภาษาไทย **บ้าง**ก็ชอบวิชา

คณิตศาสตร์

๑๑

๔ คำเชื่อมสัมพันธสาร

คำเชื่อมสัมพันธสาร (อ่านว่า สำ-พัน-ทะ-สาน) คือ คำเชื่อมประโยคตั้งแต่ ๒ ประโยคขึ้นไปให้รวมกันเป็นข้อความเดียวกัน เช่น **กล่าวคือ** **อย่างไรก็ตาม** **อย่างไรก็ดี** **อย่างไรเสีย** **แม้กระนั้น** **ในที่สุด** **แต่ทว่า** **ทั้งนี้** **อนึ่ง** ฯลฯ

ตัวอย่าง

- พรสุฯได้พูดพลบใจวิภาดาหลายครั้งแล้ว พาไปเดินเล่นก็แล้ว พาไปกินของอร่อยก็แล้ว **แม้กระนั้น** วิภาดาก็ยังเสียใจที่สอบไม่ผ่านวิชาภาษาไทยอยู่ดี

หน้าที่ของคำเชื่อม

คำเชื่อมในภาษาไทยมีหน้าที่ ดังนี้

- ทำหน้าที่เชื่อมคำกับคำเข้าด้วยกัน เช่น พ่อ**และ**แม่ คุณ**กับ**ผม
- ทำหน้าที่เชื่อมวลีกับวลีเข้าด้วยกัน เช่น เขาทะเลาะกันอย่างรุนแรง **และ**อย่างไม่เกรงใจกัน คำว่า อย่างรุนแรง**และ**อย่างไม่เกรงใจกัน เป็นวิเศษณ์วลีที่มีคำเชื่อม **และ** เชื่อมระหว่างวิเศษณ์วลีกับวิเศษณ์วลี
- ทำหน้าที่เชื่อมประโยคกับประโยคเข้าด้วยกัน เช่น น้องชอบดูการ์ตูน **แต่**พี่ชอบดูละคร

คำอุทาน

คำอุทาน คือ คำที่เปล่งออกมาเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ดีใจ ตกใจ เห็นใจ ประหลาดใจ สงสาร สงสัย ฯลฯ คำอุทานมักปรากฏหน้าประโยค ในการเขียนมักมีเครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) กำกับหลังคำอุทานนั้น นอกจากนี้ คำอุทานไม่จัดเป็นส่วนหนึ่งของประโยค กล่าวคือ ไม่เป็นส่วนหนึ่งของนามวลีและกริยาวลี

ตัวอย่าง

- ไชโย !** ฉันสอบผ่านวิชาภาษาไทย (แสดงความรู้สึกดีใจ)
- ว้าย !** ช่วยด้วย ๆ ขโมยเอากระเป๋าของฉันไปแล้ว (แสดงความรู้สึกตกใจ)
- ไอ้โฮ !** วันนี้เธอแต่ตัวสวยจัง (แสดงความรู้สึกประหลาดใจ)